

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ЗВЕРНЕННЯ ТА АДВОКАТА В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Заборовський В.В.

*професор, доктор юридичних наук,
професор кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету
orcid.org/0000-0002-5845-7535*

Фрідманський Р.М.

*доцент, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
Ужгородського національного університету*

Заборовський В.В., Фрідманський Р.М. Відповідальність суб'єктів звернення та адвоката в аспекті реалізації права на адвокатський запит

Дана наукова стаття спрямована на розкриття актуальних питань, які пов'язані із забезпеченням належної реалізації професійного права адвоката на запит, а саме, що стосується відповідальності адвоката у випадку зловживання ним своїм правом на такий запит, а також відповідальності суб'єктів звернення за ненадання або ж неналежне надання відповіді за запитом адвоката.

В межах даного дослідження було здійснено теоретико-прикладний аналіз різних підходів науковців, а також позицій законодавця щодо можливості притягнення суб'єктів звернення до відповідальності за порушення професійного права адвоката на запит. Докладно розкривається процедура притягнення таких суб'єктів до адміністративної відповідальності та звертається увага на недоліки її реалізації.

Значна увага приділяється і розкриттю правової природи інституту «зловживання правом адвоката на запит», зокрема, особливості відповідальності адвоката у разі протиправного розголошення ним відомостей, отриманих за адвокатським запитом (насамперед тих, що містять інформацію з обмеженим доступом).

Для досягнення поставленої мети, авторами були застосовані характерні для правової науки методи. Дослідження проводилося із застосуванням діалектичного методу пізнання правової дійсності, що надав можливість проаналізувати сутність відповідальності насамперед адвоката в аспекті реалізації права на запит. Використання системно-структурного методу сприяло визначенню загальної структури роботи, що в свою чергу надало можливість розкрити завдання дослідження щодо з'ясування особливостей відповідальності як суб'єктів звернення за адвокатським запитом, так і самого адвоката за умови зловживання останнім таким правом.

На підставі проведеного дослідження, автори доходять висновку, що використання адвокатом свого фундаментального професійного права на запит, всупереч основному його призначенню, повинно мати своїм наслідком притягнення його до відповідальності, в тому числі і дисциплінарної у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (у випадку встановлення систематичного зловживання правом на запит).

Ключові слова: професійна правнича допомога; адвокатський запит; професійні права адвоката; відповідальність суб'єктів звернення; зловживання адвокатом правом на запит; дисциплінарна відповідальність адвоката.

Zaborovsky V.V., Fridmansky R.M. Responsibility of subjects of the appeal and a lawyer in the aspect of realization of the right to the lawyer's request

This scientific article is aimed at revealing topical issues related to ensuring the proper implementation of the professional right of a lawyer to a request, namely, the liability of a lawyer in case of abuse of his right to such a request, as well as the liability of subjects for failure to provide or improper response to a lawyer's request.

Within the framework of this research, a theoretical and applied analysis of various approaches of scientists, as well as the positions of the legislator on the possibility of bringing the subjects of appeal to justice for violating the professional right of a lawyer on request. The procedure of bringing such entities to administrative responsibility is revealed in detail and attention is paid to the shortcomings of its implementation.

Significant attention is paid to the disclosure of the legal nature of the institution of «abuse of the right of a lawyer on request», in particular, the liability of a lawyer in case of illegal disclosure of information obtained at the request of a lawyer (especially those containing restricted information).

To achieve this goal, the authors used methods typical of legal science. The study was conducted using a dialectical method of cognition of legal reality, which provided an opportunity to analyze the essence of the responsibility of a lawyer in the aspect of exercising the right to request. The use of the system-structural method helped to determine the general structure of the work, which in turn provided an opportunity to reveal the objectives of the study to determine the specifics of liability of both lawyers and the lawyer himself in case of abuse of the latter right.

Based on the study, the authors conclude that the use of a lawyer's fundamental professional right to request, contrary to its main purpose, should have the effect of bringing him to justice, including disciplinary in the form of deprivation of the right to practice law (if established systematic abuse of the right to request).

Key words: professional legal assistance; lawyer's request; professional rights of a lawyer; liability of the subjects of appeal; abuse of the lawyer's right to request; disciplinary liability of a lawyer.

Постановка проблеми. Реалізація конституційного права кожної особи на професійну правничу допомогу безпосередньо пов'язана з функціонуванням такого інституту громадянського суспільства як адвокатура. В той же час, надання правничої допомоги саме на професійному рівні потребує, з одного боку, наділення адвокатом відповідним комплексом насамперед прав та гарантій їх реалізації, а з іншого – функціонування належного механізму для стримування адвоката, зокрема, від можливості зловживання такими правами. Актуальність теми дослідження проявляється в тому, що без сумніву, основним професійним правом адвоката є його право на запит, сутність якого неодноразово була предметом нашого дослідження [1; 2; 3]. Але наявність недоліків у практичній реалізації права на адвокатський запит, насамперед, що стосується відповідальності як суб'єктів звернення щодо ненадання (або ж неналежного надання) відповіді на такий запит, так і самих адвокатів в контексті зловживання правом на запит, негативно впливає на можливість надання адвокатської допомоги на професійному рівні та принижує роль адвокатури у громадянському суспільстві в цілому.

Аналіз наукових публікацій. Проблема притягнення до відповідальності як суб'єктів звернення, так і безпосередньо самого адвоката в аспекті реалізації права на адвокатський запит була предметом досліджень ряду науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці Г. Боряк, А.Ю. Броди, К.В. Гечки, І. Гутник, О.О. Козлової, О. Прудкого, А.В. Рагуліна, О.С. Старенького, А.В. Стойки та інших. Разом із тим і сьогодні залишається достатня кількість дискусійних питань у даній сфері.

Метою даної статті є дослідження сутності права адвоката на запит через призму розкриття правової природи відповідальності його самого за зловживання таким правом, а також відповідальності суб'єктів звернення за ненадання або ж неналежне надання відповіді на запит адвоката. Основними **завданнями** автори ставлять перед собою: дослідити законодавче закріплення та проаналізувати підходи науковців щодо особливостей відповідальності суб'єктів звернення за адвокатським запитом; з'ясувати правову природу інституту «зловживання адвокатом правом на запит» та можливих шляхів його подолання.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення в аспекті розкриття сутності адвокатського запиту відіграє і питання про відповідальність, з одного боку, як суб'єкта до якого було направлено адвокатський запит за порушення права на звернення, а з іншого – самого адвоката, за зловживання таким своїм професійним правом. Відповідальність суб'єкта звернення передбачена ч. 5 ст. 212-3 КУпАП, в якій розкривається об'єктивна сторона адміністративного правопорушення (порушення права на звернення) щодо неправомірної відмови в наданні інформації, несвочасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит. Про аналогічні адміністративні правопорушення йдеться в положеннях ч. 3 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], в той же час, встановлюється один виняток, згідно з яким не тягне за собою притягнення до адміністративної відповідальності відмова в наданні інформації з обмеженим доступом, що черговий раз вказує на необхідність детального законодавчого врегулювання можливості/неможливості адвоката отримати відомості, які містять інформацію з обмеженим доступом [5].

Тож у разі вчинення суб'єктом звернення будь-якого проступку, який передбачений ч. 5 ст. 212-3 КУпАП, адвокат вправі звернутися до голови ради адвокатів регіону або уповноваженого такою радою члена ради

адвокатів (п. 9-1 ч. 1 ст. 255 Кодексу) для оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення у відповідності до положень Порядку [6], який затверджений рішенням Ради адвокатів України, зокрема, протоколу про таке правопорушення. Після оформлення відповідних матеріалів вони направляються на розгляд до місцевого загального суду за місцем вчинення адміністративного правопорушення. У своєму рішенні № 89 від 2 червня 2018 року [7] Рада адвокатів України звертає увагу голів ради адвокатів регіону (або їх відповідних членів) на необхідність детального, всебічного вивчення кожного звернення адвоката, а також рекомендує встановлювати у протоколі його процесуальний статус як потерпілого. В той же час, адвокат повинен враховувати і положення ст. 15 КУпАП (щодо осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів), згідно з якою адвокатам необхідно звертатися до Ради адвокатів регіону з заявою про складення клопотання щодо проведення службового розслідування або службової перевірки та про притягнення таких осіб до дисциплінарної відповідальності [8].

Неодноразово такий механізм притягнення суб'єктів звернення до відповідальності піддавався критиці в літературі. Так, О. Прудкий та І. Гутник вказують на його малоєфективність, враховуючи, по-перше, повільне реагування голів ради адвокатів на такі звернення та затягування складення протоколів, внаслідок чого непоодинокими є випадки, коли справи закриваються судами у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності (3 місяці), та, по-друге, такі протоколи часто складаються з порушеннями, що є підставою повернення їх на доопрацювання, що знову ж таки може призвести до порушення вказаних строків [9]. Така позиція певним чином отримала своє підтвердження у статистиці, яка наведена у Пояснювальній записці законопроекту від 25 березня 2020 року щодо удосконалення порядку складення протоколів про адміністративне правопорушення за порушення права на інформацію [10]. В даній Пояснювальній записці на основі аналізу понад 400 постанов про притягнення до адміністративної відповідальності осіб за неналежне виконання обов'язку щодо надання відповіді на адвокатський запит, вказується, що тільки в 15 % справ таких осіб було притягнуто до відповідальності, тоді як у 22% справу було закрито у зв'язку із закінченням строків, більше як половині розглянутих справ – через відсутність події, складу адміністративного правопорушення, а у майже 12% випадків матеріали повернуто матеріали до ради адвокатів регіону для належного оформлення. На підставі вказаного, законопроектом вважається за доцільне надати можливість самим адвокатам, практичний стаж адвокатської діяльності яких становить понад чотири роки, складати протоколи про адміністративне правопорушення і передавати їх до суду.

Певну негативну роль в механізмі забезпечення реалізації адвокатом свого професійного права на запит відіграє і закріплення незначного розміру штрафу за порушення посадовими особами права звернення (від 425 до 850 грн.), який є ідентичним з порушенням права на доступ до публічної інформації. В даному випадку, ми повною мірою поділяємо позицію А.В. Рагуліна, згідно з якою закріплення малозначного розміру штрафу навряд чи буде істотно сприяти реалізації права адвоката на запит відомостей [11, с. 58]. Показовим в даному випадку є положення ст. 188-19 КУпАП, за яким недодержання встановлених законом строків надання відповіді на запит народного депутата України, ненадання, надання неправдивої або неповної інформації на такий запит тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від 8500 до 13600 грн. В юридичній літературі наявна і точка зору, згідно з якою адміністративна відповідальність за порушення права на запит є недоречною в рамках кримінального судочинства. Так, С.О. Старенький зазначає, що якщо суб'єкт звернення у рамках кримінального провадження порушує права адвоката на запит, то такі його дії слід розцінювати як вчинення перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника щодо надання правової допомоги (у такому випадку особу необхідно притягувати до кримінальної відповідальності за ст. 397 КК України), що суттєво посилить ефективність здійснення доказування захисником у кримінальному провадженні [12, с. 63].

В даному випадку слід звернути увагу й на те, що притягнення посадової особи до адміністративної відповідальності за порушення права на звернення не покладає на неї автоматичного обов'язку надати відповідну інформацію (копію документів) адвокату. Тож з метою отримання відповідних відомостей адвокат повинен звертатися до суду з позовом про визнання протиправною дію/бездіяльність особи та зобов'язання її надати інформацію на адвокатський запит [13; 14; 15]. Необхідно врахувати й те, що в одному із своїх рішень Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що ненадання суб'єктом владних повноважень відповіді на адвокатський запит про отримання інформації, що має ознаки публічної, оскаржується у порядку адміністративного судочинства [16], в іншому – якщо не є публічно-правовим (наприклад, розгляд вимог про визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу місцевого самоврядування), то має вирішуватися в порядку цивільного судочинства, за правилами якого можливий одночасний розгляд таких вимог [17].

Важливим залишається і питання щодо відповідальності адвоката в контексті реалізації ним свого професійного права на запит. Розкриття цього питання потребує дослідження, з одного боку, особливостей від-

повідальності адвоката у разі протиправного розголошення ним відомостей, отриманих за адвокатським запитом насамперед тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, а з іншого – правової природи зловживання правом адвоката на запит.

В процесі здійснення своєї професійної діяльності адвокат може отримувати відомості, які не тільки можуть бути віднесені до адвокатської таємниці (зокрема, про клієнта та питань, з яких клієнт він звертався до адвоката), але й ті, які містять інформацію з обмеженим доступом. Правова природа адвокатської таємниці, в тому числі, що стосується відповідальності за її недотримання неодноразово була предметом наших наукових досліджень [18; 19; 20]. В свою чергу, за розголошення таких відомостей, зокрема, що стосується таємної інформації адвоката може бути притягнуто до кримінальної відповідальності (насамперед ст. 145, 163, 168, 232 КК України). На нашу думку, заслуговує на увагу досвід російського законодавця, який ввів адміністративну відповідальність за розголошення інформації, доступ до якої обмежений законом (за винятком випадків, якщо її розголошення може тягнути за собою кримінальну відповідальність), особою, яка одержала доступ до такої інформації у зв'язку з виконанням службових або професійних обов'язків (ст. 13.14 Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення [21]). Не слід забувати й про можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення професійних обов'язків та правил адвокатської етики.

Дискусійним в юридичній літературі залишається питання щодо відповідальності адвоката за зловживання правом, в тому числі й на запит. Противники існування такої відповідальності адвоката обумовлюють свою позицію тим, що вона буде фактично перешкодою у реалізації адвокатом його професійного права на запит (адвокат буде у судах роками доводити, зловживав він цим правом, чи ні) [22]. О.О. Козлов виходить з того, що така законодавча конструкція залишає досить широкі межі для тлумачення, що саме вважати зловживанням, а отже, може створити підґрунтя для безпідставного притягнення адвокатів до відповідальності, використання цього в якості здійснення тиску на адвоката [23]. Заслуговує на увагу і позиція А.В. Рагуліна, згідно з якою, якщо адвокат систематично (тобто мінімум два рази протягом якогось проміжку часу) не дотримуватиметься вимоги до адвокатського запиту він може бути позбавлений адвокатського статусу, а значить – засобів до існування, що на його думку, може призвести до ситуації, коли адвокатам, під загрозою припинення їх статусу, буде просто небезпечно відправляти адвокатські запити [11, с. 59].

Не піддаючи сумніву актуальність такої позиції науковців та практиків, на нашу думку, існування інституту зловживання правами адвокатом (зокрема, що стосується права на запит) та відповідальності за таке діяння, на нашу думку, не повинно викликати вагомих заперечень. В цьому аспекті викликає інтерес положення ч. 11 ст. 25 законопроекту «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [24], який передбачав введення такого інституту, та визначав, що зловживанням вважається:

- 1) направлення адвокатського запиту для отримання інформації, яка не пов'язана з наданням правничої допомоги клієнту;
- 2) використання інформації, отриманої на адвокатський запит, для інших цілей, ніж надання правничої допомоги клієнту;
- 3) розголошення інформації, отриманої на адвокатський запит, якщо така інформація належить до категорії інформації з обмеженим доступом, крім випадків, коли таке розголошення є необхідним для надання правничої допомоги клієнту в суді.

Крім цього, законопроект передбачав, що за неодноразове протягом року притягнення до дисциплінарної відповідальності за зловживання правом на запит адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у вигляді припинення права на здійснення адвокатської діяльності.

Необхідність існування такого законодавчого положення зумовлена непоодинокими випадками зловживання адвокатом своїм правом на запит [25], про що свідчить і аналіз судової практики (запит інформації, яка не є необхідною адвокату для надання правової допомоги клієнту [26; 27; 28], або ж у своїх особистих інтересах чи інтересах третіх осіб, а не в межах виконання договору про надання правової допомоги [29; 30]) та даних НАЗК (адвокати формулюють питання для надання роз'яснень під конкретного клієнта (від імені, начебто, їхніх клієнтів; від імені юридичних осіб.); надсилають декілька ідентичних запитів (певно, маючи надію якось таки отримати «потрібну» відповідь); надсилають адвокатський запит із проханням підтвердити чи спростувати факти тощо) [31].

Дискусійним залишається і питання про можливість використання адвокатського запиту як конкретного виду допомоги (окрему послугу), що полягає у отриманні потрібних особі відомостей шляхом направлення запиту адвокат. Ми поділяємо позицію, за якою адвокатський запит – це лише спосіб (інструмент) надання адвокатом певного виду правової допомоги, і його використання поза надання адвокатом того чи іншого виду такої допомоги (враховуючи можливий ризик використання згодом даної інформації для протиправної діяльності) повинно розглядатись як зловживання правом [32].

Висновки. Вказане дає нам можливість дійти висновку про необхідність існування інституту зловживання правом адвоката на запит та відповідальності за таке діяння. Профільне законодавство повинно чітко заборонити адвокату мати можливість надсилати запит для отримання інформації (копій документів), яка не пов'язана із безпосереднім здійсненням ним своєї професійної діяльності, або ж використовувати її поза такою діяльністю (в особистих цілях чи в інтересах третіх осіб). Повинно заборонятись і можливість розголошення інформації, що була отримана від суб'єкта звернення на відповідний запит, зокрема, що містить інформацію з обмеженим доступом. Така необхідність, на нашу думку, пов'язана з тим, що лише за таких умов може бути забезпечений авторитет та повага до адвокатури, адвокатської професії взагалі. А тому використання адвокатом своїх професійних прав, зокрема, такого фундаментального як права на запит, всупереч основного їх призначення (забезпечення належної реалізації покладеного на адвоката конституційного обов'язку щодо надання правничої допомоги на професійній основі), повинно мати своїм наслідком притягнення його до відповідальності, в тому числі і дисциплінарної у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (у випадку встановлення систематичного зловживання адвокатом своїм правом на запит).

Список використаних джерел:

1. Заборовський В.В. Адвокатський запит у світлі прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Юридичні науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. № 1(II). С. 24-27.
2. Заборовский В.В. Правовой анализ некоторых аспектов права адвоката на адвокатский запрос по законодательству Украины. Евразийская адвокатура. 2014. № 2 (9). С. 48-51.
3. Заборовський В.В., Стойка А.В. Право на адвокатський запит як один із основних елементів забезпечення належної реалізації конституційного права особи на професійну правничу допомогу. Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 3-4 травня 2019 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. С. 160-164.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 62. Ст. 17.
5. Заборовський В.В., Булеца С.Б. Щодо можливості отримання інформації з обмеженим доступом на запит адвоката. Visegrad journal on human rights. 2021. № 2. P. 322-328.
6. Про затвердження в новій редакції Порядку оформлення головою ради адвокатів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя або уповноваженим радою членом ради адвокатів матеріалів про адміністративні правопорушення: рішення Ради адвокатів України від 19 листопада 2013 р. № 238 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS22268.html
7. Про надання рекомендацій з питання оформлення матеріалів про адміністративні порушення, передбачені статтею 212-3 КУпАП: рішення Ради адвокатів України від 2 червня 2018 року № 89 https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2018-06-02-r-shennya-rau-89_5b4490ba6d8f1.pdf
8. Бойко П. Порядок отримання відповіді на адвокатський запит. Рада адвокатів Київської області. URL: <https://radako.com.ua/content/poryadok-otrimannya-vidpovidi-na-advokatskiy-zapit>
9. Прудкий О., Гутник І. Адвокатський запит: ефективність інструменту. Юридична газета. Online. 2018. № 51-52. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/advokatskiy-zapit-efektivnist-instrumentu.html>
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо покращення можливостей для надання професійної правової допомоги та вдосконалення порядку складення протоколів про адміністративне правопорушення за порушення права на інформацію)». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/billFile/57993>
11. Рагулин А.В. Новый законопроект об адвокатском запросе не способен достичь поставленных в нем целей и задач! Евразийская адвокатура. 2016. № 1 (20). С. 56-62.
12. Старенький О. С. Витребування документів як засіб отримання доказів захисником у кримінальному провадженні: проблеми визначення процесуальної форми. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 3. С. 58-69.
13. Рішення Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 5 грудня 2019 р., справа № 300/1714/19. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/86151533
14. Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 10 вересня 2019 р., справа № 580/1559/19. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/84192984
15. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2018 р., справа № 857/2307/18. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/78668737

16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 грудня 2019 р., справа № 826/5331/18. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/86877147
17. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 8 квітня 2020 р., справа № 826/7244/18. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/89180564
18. Заборовський В.В., Гечка К.В. Проблемні питання визначення поняття «адвокатська таємниця». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 25. С. 274-277.
19. Заборовский В.В. Правовая природа и границы адвокатской тайны по законодательству Украины. Teise. 2017. № 105. С. 173-187
20. Заборовский В.В. Средства обеспечения сохранности адвокатской тайны по законодательству Украины. Teise. 2018. № 109. С. 91-106.
21. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г. № 195-ФЗ. URL: www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/
22. Боряк Г. Новий законопроект про адвокатуру – крок уперед, три кроки назад. 2018. URL: <https://unba.org.ua/publications/3554-novij-zakonoproekt-pro-advokaturu--krok-upered-tri-kroki-nazad.html>
23. Козлов О.О. Звернення із адвокатським запитом у контексті реалізації професійних прав адвоката: окремі проблеми. Рада адвокатів Одеської області. 2019. URL: unba.odessa.ua/zvernennya-iz-advokatskym-zapytom-v-konteksti-realizatsiyi-profesijnyh-prav-advokata-okremi-problemy/
24. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: проект Закону України від 06.09.2018 р. № 9055 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557
25. Брода А.Ю. Права, обов'язки та гарантії діяльності адвоката в адміністративному процесі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2018. № 52. Т. 2. С. 35-38.
26. Постанова Приморського районного суду м. Одеси від 17 жовтня 2017 р., справа № 522/17588/17. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/6962284
27. Постанова Печерського районного суду від 01 грудня 2017 р., справа № 757/56130/17-п. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/7077770
28. Постанова Шевченківського районного суду м. Києва від 19 серпня 2019 р., справа № 761/27928/19. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/83974914
29. Постанова Дніпровського районного суду м. Києва від 22 січня 2018 р., справа № 755/15712/17-п. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/72122238
30. Постанова Шевченківського районного суду м. Києва від 19 серпня 2019 р., справа № 761/27928/19. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/83974914
31. НАЗК закликає адвокатів не соромитися свого статусу та не приховувати його. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2020. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-zaklykaye-advokativ-ne-soromytysya-svogo-statusu-ta-ne-pryhovuvaty-jogo/>
32. Адвокатский запрос: форма и алгоритм направления. URL: <https://advokat-rating.ru/publikatsii/advokatskiy-zapros-forma-i-algoritm-napravleniya/>